

PRIESAIKOS INSTITUTAS IR JO ĮGYVENDINIMO PROBLEMAS

Doktorantas Audrius Skaistys

Lietuvos teisės universiteto Teisės fakulteto Teisės filosofijos katedra
Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius
Telefonas 8 699 77888
Elektroninis paštas audrius@stt.lt

Pateikta 2004 m. gegužės 3 d.

Parengta spausdinti 2004 m. liepos 5 d.

Pagrindinės sąvokos: priesaikos institutas, pasižadėjimas, teisės šakos, konstitucija, apkaltos institutas, socialinis veiksmingumas.

Santrauka

Atsižvelgiant į nagrinėjamos temos platumą, šiame straipsnyje nagrinėjamos tik kelios su priesaikos institutu susijusios sritys, kurios leis apibūdinti patį institutą ir pasiekti šio tyrimo tikslą. Straipsnyje nagrinėjama priesaikos instituto apibrėžtis, šio instituto vaidmuo šiuolaikinėje Lietuvos ir Vakarų valstybių teisėje, užsienio valstybei duotos priesaikos arba pasižadėjimo atsisakymo įgyvendinimo problemos, priesaikos instituto pažeidžiamumas ir jo teisiniai padariniai.

Straipsnyje apžvelgiama aukščiausių valstybės pareigūnų priesaikos valstybei reikšmė ir priesaikos instituto prigimties bei paskirties suvokimas. Straipsnyje atsakant į klausimą, koks vyraujantis priesaikos instituto teisinio reguliavimo metodas – imperatyvusis ar dispozityvusis, aptarta ir teisinės atsakomybės už šio instituto pažeidimą sritis.

Nagrinėjama problematika bandoma perteikti per realius, gyvenimiškus įvykius Lietuvoje. Priesaikos teisinis institutas ypatingą prasmę ir reikšmę įgavo Lietuvos Respublikos Prezidento Rolando Pakso apkaltos fone, kai suskubta iš esmės įvertinti jo reikšmę ir paskirtį bei sutvirtinti jo veiksmingumą. Atsižvelgiant į tai, darbe nagrinėjamos 2004 m. sausio 19 d. Lietuvos Respublikos Seimo valdybos sprendimu Nr. 1926 [14] sudarytos darbo grupės Priesaikos įstatymo koncepcijai ir įstatymo projektams parengti atlikto tyrimo ir išvadų nuostatos.

„Tas, kuris neištikimas savo priesaikai, prisipažįsta bijantis savo priešo ir mažai galvoja apie Dievą“.

Plutarchas (Plutarchos, apie 46–127 m. pr. m. e.)

Pratarmė

Demokratinėje visuomenėje reikia plėtoti priesaikos institutą, kaip valstybės institucijų pilietinės kontrolės įrankį, vidinio apsisprendimo tarnauti valstybei ir jos gyventojams iš-

raišką. Vidinis apsisprendimas ištikimai tarnauti teisei yra ir teisinės valstybės kūrimo priemonė.

Viena iš svarbesnių atstovaujamosios demokratijos sričių yra visuomenės pasitikėjimo demokratiškai išrinktomis valdžios institucijomis klausimas. Visuomenėje didėjantis valdžios patikimumo poreikis, kuris įgyvendinamas vidiniu prisiekiančiojo valdžios atstovo apsisprendimu, pasitikėjimu tokiu asmeniu, suteikiant (deleguojant) jam tam tikrus įgaliojimus, nustatant atsakomybę už piktnaudžiavimą jais ir t. t.

Pagal tokią priesaikos institutui suteikiamą prasmę buvo nustatomas tyrimo tikslas, uždaviniai ir metodai.

Šio tyrimo tikslas – apžvelgti priesaikos ištakas, paskirtį, formas, reikšmės evoliuciją, atskleisti priesaikos reikšmę šiuolaikinėje visuomenėje, priesaikos istorinius, psichologinius ir teisinius aspektus, priesaikos instituto socialinį veiksmingumą, pažeidžiamumą ir jo teisinius padarinius. Tyrimo uždaviniai – nustatyti priesaikos instituto teisinio reguliavimo metodo pobūdį, pasiūlyti būdus sustiprinti priesaikos instituto veiksmingumą. Taikant stebėjimo, sisteminį, semantinį, loginį ir lyginamąjį analizės metodus, straipsnyje nagrinėjami užsienio valstybei duotos priesaikos arba pasižadėjimo atsisakymo įgyvendinimo, tautos atstovų (Seimo narių, Prezidento), pareigūnų ir kitų asmenų priesaikos davimo ir jos sulaužymo kaip pagrindo inicijuoti tokių asmenų apkaltos procesą arba tiesiog teisinės atsakomybės už priesaiką laužančią veiklą aspektai.

Tokia priesaikos instituto analizė leidžia nustatyti jo paskirties ir reikšmės suvokimą Lietuvoje. Tai gali padėti sutelkti pastangas teisiškai įtvirtinti šį institutą ir sudaryti tolesnes prielaidas užtikrinti ir stiprinti jo taikymo veiksmingumą Lietuvos teisėje.

Priesaikos instituto apibrėžtis

Priesaika yra iškilmingas pareiškimas dėl kurių nors faktų arba aplinkybių tikrumo arba pasižadėjimas laikytis įsipareigojimų [15, p. 200]. Priesaika dar suprantama kaip asmens iškilmingas ir tvirtas pasižadėjimas prisiišti jį saistančias pareigas ir jas vykdyti arba pažadas sakyti tiesą, dažniausiai kreipiantis ir į Dievą. Priesaikos instituto tyrinėtojas JAV pulkininkas K. Keskelis viename iš savo straipsnių, pateikdamas senovinės priesaikos pavyzdį, apibrėžia ją kaip „iškilmingą kreipimąsi į Dievą patvirtinti daromo arba padaryto pareiškimo teisingumą ar pažado nuoširdumą ir bausti dievišku prakeiksmu už melagystę ar įsipareigojimų sulaužymą“ [25, p. 47].

Priesaikos ir pasižadėjimo sąvokos dažniausiai traktuojamos kaip vienareikšmės. Tam tikri priesaikos ir pasižadėjimo skirtumai išvelgiami tik kreipiant dėmesį į formos dalykus. Kartais priesaika apibūdinama kaip iškilmingas arba tvirtas pasižadėjimas. Atskirais atvejais pasižadėjimas arba priesaika duodami atsižvelgiant į statusą, pavyzdžiui, jaunieji šauliai (nuo 12 iki 18 metų) duoda iškilmingą jaunojo šaulio pasižadėjimą, o rikiuotės ir nerikiuotės šauliai (nuo 18 metų) – priesaiką [12].

Priesaika, kaip ir pasižadėjimas arba pažadas, suponuoja tam tikrą pareigą, o kadangi jie duodami laisva valia, taip suformuojamas moralinis imperatyvas įgyvendinti tą prisiimtą pareigą. Suprasdamas šio moralinio imperatyvo svarbą, dar Konfucijus (apie 551–479 m. pr. Kr.) perspėjo: „apgalvok, ar teisinga ir įmanoma, ką tu žadi, nes pažadas yra pareiga“ [17, p. 383].

Ieškant priesaikos instituto ištakų, reikia nagrinėti keletą šaltinių, kuriuose gana įvairiai interpretuojama priesaikos kilmė. Pavyzdžiui, iš perskaitytos literatūros [15, p. 200; 16, p. 575–577] nuorodų galima teigti, kad priesaikos atsiradimo šaltiniais laikytini šventi reiškiniai ir mistiniai dalykai – burtai, prietarai, prakeikimai, tradicijos, tikėjimas, be to, priesaikose visada yra žmogiškojo faktoriaus arba žmogaus santykio su aplinka arba tam tikrais reiškinais elementų. Apibendrintai galima teigti, kad priesaikos institutas turi paprotinį ir religinį pradus. Todėl nenuostabu, kad šis institutas aptinkamas paprotinės ir kanonų (bažnytinės) teisės šaltiniuose.

Nagrinėjant priesaikos instituto istoriją, paminėtinos keletas seniausių ir žinomiausių, o kartu ir reikšmingiausių priesaikų: Hipokrato (460–377 m. pr. Kr.) [28], Chersoneso miesto–valstybės (3 a. pr. Kr.) [29] ir Teniso aikštės (1789 m.) [30] priesaikos. Hipokrato priesaika atspindi tūkstantmetę pasaulio gydytojų patirtį ir yra šiuolaikinės hipokratiškai tradicijai priskirtinos medicinos pagrindas. Hipokrato priesaikos reikšmingumas sveikatos priežiūros sričiai pavydėtinai pastovus, nes šioje priesaikoje įtvirtintos pamatinės medicinos vertybės: nesavanaudiška gydytojų pagalba pacientui, siekis nepakenkti jam, pagarba savo mokytojams ir kolegoms, profesinis tobulėjimas, paslapties saugojimas ir kt. Šiuo metu Lietuvoje medikai prisiekdami ištaria 1997 m. atnaujintos (atsižvelgiant į vartojamą terminiją ir medicinos pažangą) Hipokrato priesaikos [18, p. 3] žodžius ir įsipareigoja savo profesinėje veikloje vadovautis tomis pačiomis vertybėmis kaip ir prieš 2400 metų. Žinoma, šios vertybės puoselėjamos ir veiksmingos sveikatos priežiūros sistemoje tiek, kiek prisiekusieji geranoriškai laikosi duotos priesaikos, nes už šios priesaikos sulaužymą teisinė atsakomybė nenumatyta.

Chersoneso miesto–valstybės priesaika yra svarbus antikinės demokratijos pavyzdys, o Teniso aikštės priesaika sudarė prielaidas parengti 1789 m. Žmogaus ir piliečių teisių deklaraciją.

Priesaikos instituto vaidmuo šiuolaikinėje Lietuvos ir Vakarų valstybių teisėje

Istoriškai susiformavo priesaikos giluminė paskirtis – bendražmogiškųjų savybių ir vertybių – laisvės, ištikimybės, tiesos, teisingumo, patikimumo, sąžiningumo, garbės, dorovės, lojalumo ir kitų – apsauga. Priesaiką duodantis žmogus prisiima pareigą saugoti ir ginti tai, kas jam ir kitiems yra svarbu ir vertinga, kas sudaro tvirtą pagrindą bendruomeniškumui ir tarpusavio pasitikėjimui. Dabartiniais laikais priesaikos instituto pagrindu atsiranda visuomeniniai–teisiniai santykiai. Šie teisiniai santykiai yra aktualūs, todėl neatsitiktinai vis dažniau priesaikos institutas diegiamas naujausiuose Lietuvos teisės aktuose (pvz., Baudžiamojo proceso ir Civilinio proceso kodeksuose). Šiuo metu Lietuvoje veikia įvairių rūšių priesaikos: valstybinės, tarnybinės, teisminės ir kitos. Pagal trukmę priesaikos skirstomos į terminuotas ir neterminuotas, pagal prasmę – asertorines (fakto patvirtinimo) ir promisorines (garantuojančias, kaip asmuo elgsis užimdamas ir vykdydamas pareigas).

Atsižvelgiant į tai, kad šiuolaikinėse teisės formose – teisės aktuose nemažai dėmesio skirta priesaikai, galima daryti išvadą, kad priesaikos institutas – gana reikšmingas šiuolaikinių visuomeninių santykių sutvarkymo (suregulavimo) elementas arba įrankis.

Daugelio valstybių pagrindiniame įstatyme – konstitucijoje yra įtvirtinta priesaikos instituto vieta ir reikšmė formuojant valstybinę valdžią ir valstybinę struktūrą. 1992 metais Lietuvos tauta visuotiniame referendume priėmė ir paskelbė Lietuvos Respublikos Konstituciją, kurioje irgi reikšmingas statusas suteiktas priesaikos institutui. Net dešimtyje Konstitucijos straipsnių yra normų, susijusių su priesaika, jos davimu arba sulaužymu: V skirsnis. Seimas – 56, 59, 74 straipsniai; VI skirsnis. Respublikos Prezidentas – 82, 86 straipsniai; VII skirsnis. Lietuvos Respublikos Vyriausybė – 93 straipsnis; VIII skirsnis. Konstitucinis Teismas – 104 straipsnis; IX skirsnis. Teismas – 112, 116 straipsniai ir XII skirsnis. Valstybės kontrolė – 133 straipsnis [1, p. 25, 26, 32, 34, 37, 41, 46, 50, 51, 57]. Analizuojant priesaikas, aišku, kad jos turi konstitucinę reikšmę, sukelia teisinius padarinius. Konstitucija nustato konstitucinius–teisinius reikalavimus valstybės valdžios, savivaldybių įstaigoms ir piliečiams. Jie sudaro prielaidas reikalauti iš valstybės valdžios ir kitų valdžios įstaigų sąžiningo darbo, pagarbos žmogaus teisėms ir laisvėms, tarnavimo žmonėms, taip pat iškelia labai aukštus kvalifikacijos ir reputacijos reikalavimus. Lietuvos Respublikos Konstitucijoje priesaikos institutui suteiktą išskirtinę reikšmę liudija tas faktas, kad priesaikos sulaužymas yra savarankiškas pagrindas apkaltos procesui inicijuoti. Iš išnagrinėtų Lietuvos ir kitų valstybių – Airijos, Austrijos, Čekijos, Estijos, Graikijos, Italijos, Kipro, Latvijos, Lenkijos, Prancūzijos, Slovakijos, Slovėnijos,

JAV ir Vengrijos konstitucijose nurodytų apkaltos pagrindų tik Lietuvoje priesaikos sulaužymas išskirtas savarankišku pagrindu apkaltos procesui inicijuoti [27]. Tai paryškina, koks glaudus yra priesaikos instituto santykis su žmonių pasitikėjimu valdžia ir koks svarbus pats priesaikos institutas Lietuvoje.

Analizuojant valstybinės priesaikos reikšmę, galima teigti, kad tai yra išskirtinė priesaika su išskirtiniu siekiu, susijusiu su pačia valstybe, jos suverenitetu, tokios priesaikos pagrindinė paskirtis – piliečių interesų ir jų vertybių apsauga. Akivaizdu, kad priesaikos institutas padeda tautai vykdyti suverenias galias remiantis ne tik įstatymais reglamentuota pozityviaja teise, bet taip pat remiantis moraliniais–etinėmis principais. Neatsitiktinai priesaikoje pagrindžiamas sąžine paremtas pažadas vykdyti įstatymus, bendrųjų visuomenės interesų užtikrinimas, pabrėžiama ištikimybė Lietuvos Respublikai, sąžiningas tarnavimas žmonėms, nuostata visomis išgalėmis stiprinti valstybės nepriklausomybę, taip pat įsipareigojimas didinti tautos pasitikėjimą valstybės valdyme dalyvaujančių asmenų atžvilgiu. Priesaikos institutas išplečia pozityviają teisę ir nustato tam tikrus konkrečius reikalavimus asmeniui, norinčiam dalyvauti valstybės valdyme ir užimti pareigas. Tokiai priesaikai būdingas imperatyvumas, kuris padeda užtikrinti bendrųjų tautos interesų realizavimą valstybės tarnyboje ir tarnavimą žmonėms. Neatsitiktinai priesaikos tekstas įtvirtintas Konstitucijoje, taip pat ir konkrečiuose įstatymuose. Svarbu ir tai, kad atsisakymas duoti priesaiką arba mėginimas prisiekti lygtinai sukelia aiškius teisinius padarinius tiek konstituciniams pareigūnams, tiek įstatymuose minimiems pareigūnams – jie negali užimti pareigų ir negali įgyvendinti savo siekių tarnauti valstybei.

Atliktų tyrimų rezultatai atskleidė, kad mūsų valstybėje yra 35 teisės aktuose įtvirtintos ir galiojančios priesaikos: Respublikos Prezidento, Seimo nario, Ministro Pirmininko ir ministrų, Konstitucinio Teismo teisėjo, teisėjo, valstybės kontrolieriaus, prokuroro, diplomato, kariuomenės vado, kario, karininko priesaikos, vidaus tarnybos, policijos, Valstybės saugumo departamento, Specialiųjų tyrimų tarnybos, Kalėjų departamento bei jam pavaldžių įstaigų ir valstybės įmonių, muitinės pareigūnų priesaikos, civilinės krašto apsaugos tarnybos civilio statutinio valstybės tarnautojo, notaro, asmenų, kuriems suteikiama Lietuvos Respublikos pilietybė natūralizacijos arba optavimo būdu priesaika Lietuvos Respublikai, Vyriausiosios rinkimų komisijos pirmininko, nario priesaika, auditoriaus, antstolio, advokato, šaulio, liudytojo, nukentėjusiojo, eksperto, asmens, kuriam pavesta atlikti ekspertizę, specialisto, vertėjo, šalies, trečiojo asmens.

Priesaikos institutas yra universalus visoms teisės šakoms, t. y. priesaika kaip tam tikras elementas naudojama ne tik konstitucinės teisės (Konstitucija, Pilietybės įstatymas) srityje, bet ir baudžiamosios (Baudžiamojo proceso kodekse), civilinės (Civilinio proceso kodekse), administracinės (statutinių institucijų veiklą reglamentuojantys teisės aktai) teisės šakose ir net tarptautinėje teisėje (1998 m. liepos 17 d. JTO priimtas Tarptautinio Baudžiamojo Teismo Romos Statutas, priesaikos tarptautinėms organizacijoms).

Priesaikos instituto universalumą patvirtina ir tai, kad jis naudojamas visose teisės sistemose: romanų–germanų (kontinentinėje), anglosaksų (precedentinėje), religinėje bendruomeninėje Azijos ir Afrikos šalių bei ideologizuotos teisės sistemoje. Šių laikų visuomenėje priesaika duodama pamatinėms žmogiškosioms vertybėms ginti, ir tai daro ją vienodai reikšmingą skirtingų teisės tradicijų sistemose.

Napoleonas Bonapartas (1769–1821) teigė, kad „lengviau sukurti įstatymą, negu jį vykdyti“ [19, p. 72]. Šiuolaikinėje visuomenėje įstatymai kuriami ir priimami turint aiškią nuostatą, kad jie bus vykdomi. Lietuvos teisėje (įstatymuose arba kituose teisės aktuose) yra nemažai teisės normų, skirtų priesaikos institutui. Šis institutas įtvirtintas net 39 įstatymuose, o du iš jų specialiai skirti būtent jam – Lietuvos Respublikos Seimo nario priesaikos įstatymas [2] ir Lietuvos Respublikos valstybės kontrolieriaus priesaikos įstatymas [5] (nebegalioja nuo 1995 m. birželio 22 d.).

Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kiti teisės aktai įtvirtina priesaikos institutą, nustato priesaikos instituto įgyvendinimo konstitucines teises sąlygas, priesaikos davimo arba jos

sulaužymo padarinius, tačiau analizuojant sisteminiu požiūriu, galima konstatuoti, kad yra daug konstitucinių ir teisinių priesaikos instituto reguliavimo spragų, didinančių šio instituto neveiksmingumą.

Užsienio valstybei duotos priesaikos arba pasižadėjimo atsisakymo įgyvendinimo problemos

Priesaikos instituto veiksmingumas susijęs su pačios priesaikos prasmės, jos turinio supratimu, galiojimo trukme ir kitomis įmanomomis galiojimo ribomis, taip pat ir su kitais aspektais.

Vienas iš aspektų yra tas, kad ne kiekvienam asmeniui suteikiama teisė duoti priesaiką, be to, priesaika ne visada suteikia tam tikras teises ar pareigas, o dažnai jas ir riboja. Daugelį priesaikų gali duoti tik tie asmenys, kurie atitinka tam tikrus reikalavimus arba kurie išrenkami atstovauti tautai, bet ir jiems taikomi tam tikri ribojimai, įtvirtinti konstitucijose ir (arba) kituose įstatymuose.

Panagrinėkime žinomą, su priesaikos institutu susijusią problemą Lietuvos teisinėje sistemoje – asmens susiejimą priesaika arba pasižadėjimu su kita valstybe. Konstitucijos 56 straipsnio 1 dalyje yra įtvirtintas principinis, bendro pobūdžio reikalavimas ir kartu viena iš trijų būtinų sąlygų, kad Seimo nariu gali būti renkamas tik toks Lietuvos pilietis, kuris nesusijęs priesaika arba pasižadėjimu užsienio valstybei. Šia konstitucine nuostata siekiama sudaryti prielaidas, kad Seimo nariais – tautos atstovais galėtų būti renkami tik tie asmenys, kurių nesaisto priesaikos arba pasižadėjimų įsipareigojimai užsienio valstybei, t. y. kad Seimo nariai be užsienio valstybės įtakos galėtų laisvai ir nevaržomai atstovauti tautai.

Nagrinėjant Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies [6] ir Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies [7] nuostatas, labai svarbu nustatyti Konstitucijos 56 straipsnio 1 dalyje [1, p. 25] vartojamos sąvokos „nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei“ turinį.

Žodis „susijęs“ reiškia „turėti tarpusavio ryšius, jungtį“. Taigi susijusiu priesaika arba pasižadėjimu užsienio valstybei laikytinas tas asmuo, kuris yra davęs priesaiką arba pasižadėjimą užsienio valstybei ir ši priesaika arba pasižadėjimas yra galiojantis ir dėl to jungia asmenį su užsienio valstybe. Nesusijusiu priesaika arba pasižadėjimu užsienio valstybei laikytinas asmuo, kuris nėra davęs priesaikos arba pasižadėjimo užsienio valstybei arba tokios priesaikos arba pasižadėjimo yra atsisakęs.

Konstitucinės normos neatskleidžia sąvokos „priesaika ar pasižadėjimas užsienio valstybei“ turinio ir galimų ribų. Lietuvos įstatymų leidėjas šią konstitucinę sąvoką rinkimų įstatymuose apibrėžė nepakankamai aiškiai ir tiksliai, taip sukurdamas prielaidas ją nevienodai interpretuoti ir taikyti. Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalyje nurodyta, kad asmenys, kurie yra davę kitų valstybių piliečio priesaiką, turi jos raštu atsisakyti ir anketoje nurodyti, kaip ir kada jie tai padarė. Analogiška nuostata yra įtvirtinta Savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalyje.

Šie klausimai buvo nagrinėti ir 1997 metų rinkimų kampanijos į Lietuvos Respublikos Prezidentus išvakarėse, kai Lietuvos Respublikos vyriausioji rinkimų komisija svarstė ir 1997 m. spalio 5 d. priėmė du sprendimus: Nr. 230 „Dėl atsisakymo išduoti rinkėjų parašų rinkimo lapus Liucijai Baškauskaitei“ ir Nr. 231 „Dėl atsisakymo išduoti rinkėjų parašų rinkimo lapus Valdui Adamkui“. Pastarajame sprendime Vyriausioji rinkimų komisija konstatavo, kad „1997 10 02 pareiškime Vyriausiajai rinkimų komisijai Valdas Adamkus pareiškė, kad nuo šios dienos jis nelaiko savęs susijusiu priesaika Jungtinėms Amerikos Valstijoms ar pasižadėjimu bet kuriai kitai užsienio valstybei. Kadangi šiuo metu galiojantys įstatymai nenustato tvarkos, pagal kurią turėtų būti atsisakyta nuo užsienio valstybei duotos priesaikos, Vyriausioji rinkimų komisija pripažįsta paminėtą Valdo Adamkaus atsisakymą nuo JAV duotos piliečio priesaikos pakankamu“ [13].

Vadovaudamiesi įstatymų nuostatomis, Vyriausioji rinkimų komisija ir teismai reikalavo raštu atsisakyti duotos kitos valstybės piliečio priesaikos ir nurodyti tai kandidato anketoje. Būtent užsienio valstybei duotos priesaikos arba pasižadėjimo atsisakymo tų užsienio valstybių nustatyta tvarka įforminimo tvarkos nebuvimas leido kandidatuoti per Seimo arba Prezidento rinkimus asmenims, turėjusiems Lietuvos ir kitų valstybių pilietybę, kai jie tik raštu deklaruodavo, kad atsisako duotos kitos valstybės piliečio priesaikos. Pažymėtina, kad tokių asmenų, išrinktų Seimo nariais arba Prezidentu pagal tuo metu galiojusius rinkimų įstatymus, mandatai yra legitimūs. Tačiau, kaip jau buvo minėta anksčiau, atsisakymas nuo priesaikos arba pasižadėjimo užsienio valstybei, juo labiau užsienio valstybės pilietybės atsisakymas, turi būti reglamentuotas ne Lietuvos, bet tų konkrečių užsienio valstybių teisės aktuose. Tas pats pasakytina ir apie JAV taikomą „Atsisakymo priesaiką“, kai asmuo, gaudamas JAV pilietybę ir kartu duodamas „Ištikimybės priesaiką“, atsisako buvusios ištikimybės ir lojalumo: „Prisiekdamas aš deklaruuju, kad absoliučiai ir visiškai atsisakau bei išsižadadu viso lojalumo ir ištikimybės bet kuriam užsienio valdovui, įtakingam asmeniui, valstybei ar aukščiausiai valdžiai, kuriam ar kuriems aš iki šio laiko buvau pilietis“ [26, p. 329]. Tiek Lietuvos, tiek JAV atveju išlieka tikimybė, kad tos valstybės pilietybę gavęs asmuo išlaikys ir turėtų kitos valstybės pilietybę, jei pastarosios valstybės teisės aktai nenumatys automatiško tos valstybės pilietybės netekimo įgyjant kitos valstybės pilietybę.

Priesaikos instituto įgyvendinimo problemos atsispindi ir Lietuvos konstitucinėje justicijoje. Su priesaika susiję klausimai buvo nagrinėjami Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo (toliau – Konstitucinis Teismas) bylose – 1993 m. spalio 1 d. „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1993 m. birželio 10 d. nutarimo neįrašyti į sesijos darbų programą nutarimo „Dėl Seimo nario K. Bobelio įgaliojimų“ projekto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“, 1998 m. sausio 10 d. „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo 1996 m. gruodžio 10 d. nutarimo „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 1999 m. gegužės 11 d. „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“. Išsamiausiai priesaikos institutas analizuotas 1998 m. lapkričio 11 d. Konstitucinio Teismo priimtame nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo rinkimų įstatymo 38 straipsnio 4 dalies ir Lietuvos Respublikos savivaldybių tarybų rinkimų įstatymo 36 straipsnio 4 dalies atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ ir 2003 m. gruodžio 30 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“.

1998 m. Konstitucinio Teismo svarstytoje byloje pareiškėjas – Seimo narių grupė abejojo, ar įstatymuose įtvirtintas įpareigojimas kandidatams į Seimo narius ir savivaldybių tarybų narius raštu atsisakyti kitos valstybės piliečio priesaikos atitinka Konstituciją. Pareiškėjas manė, kad sąvoka „piliečio priesaika“ nėra tapati sąvokai „pilietybė“. Konstitucinis Teismas konstatavo, kad „politinį pilietybės pobūdį lemia asmens nuolatinis ryšys su ypatinga politine institucija – tam tikra valstybe ir pripažinimas jam atitinkamų politinių teisių ir laisvių, suteikiančių galimybę dalyvauti tos valstybės ir visuomenės politiniame gyvenime, įskaitant teisę dalyvauti valdant savo šalį“ [22]. Remdamasis šia pozicija, Konstitucinis Teismas padarė išvadą, kad bet kokie politinio pobūdžio įsipareigojimai užsienio valstybei – tiek kylantys iš formaliai duotos priesaikos arba pasižadėjimo, tiek atsirandantys kaip politinė pareiga arba politinio lojalumo reikalavimas, susijęs su kitos valstybės pilietybės turėjimu, – turėtų būti traktuojami kaip pasižadėjimas užsienio valstybei. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad svarbiausias būdas konstitucinei sąlygai – būti nesusijusiam priesaika arba pasižadėjimu užsienio valstybei – įvykdyti ir yra užsienio valstybės pilietybės atsisakymas [20, p. 274–275]. Atsižvelgiant į šiuos oficialius konstitucinių ir įstatyminių normų išaiškinimus, kitos valstybės pilietybės turėjimas traktuotinas kaip pasižadėjimas užsienio valstybei. Todėl „ki-

tos valstybės pilietybės atsisakymas – būtina sąlyga, kad asmuo įgyvendintų konstitucinį reikalavimą – būtų nesusijęs priesaika ar pasižadėjimu užsienio valstybei“ [21, p. 8].

Sąvokos „priesaika ar pasižadėjimas užsienio valstybei“ turinio arba galimų ribų nepakankamas apibrėžtumas Lietuvos teisės aktuose suponuoja atskirų konstitucinių ir kitų teisi- nių normų socialinį neveiksmingumą.

Kaip jau buvo minėta, Konstitucijos 56 straipsnio 1 dalies normos nustato tam tikras sąlygas asmenims, pretenduojantiems tapti tautos atstovybės nariais. Minėtosios normos turi dvejopą reikšmę: pirma, jos susijusios su Lietuvos Respublikos piliečių labai svarbių poli- tinių teisių įgyvendinimu; antra, jos lemia tam tikrą aukščiausios valstybės institucijos – Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios, formavimo sureguliuojimą. Todėl tos normos ateityje (pvz., per šiais (2004) metais įvyksiančius Seimo rinkimus) turėtų būti interpretuoja- mos ir taikomos labai tiksliai. Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus ir aprašytą teisinę pole- miką šiuo klausimu, būtina iš į Seimo narius arba Respublikos Prezidentus kandidatuojančių asmenų reikalauti, kad jie pateiktų oficialų kitos valstybės, kurios piliečiais jie yra buvę, pat- virtinimą, kad atitinkamos valstybės teisės aktų nustatyta tvarka yra atsisakę arba netekę šios valstybės pilietybės.

Taigi Konstitucija iš prisiekiančiojo besąlygiškai reikalauja ištikimybės priesaikos vien Lietuvos valstybei, pasižadėjimo gerbti ir vykdyti jos Konstituciją ir įstatymus. Tai supran- tama, nes valstybės institucijose gali dirbti tik lojalūs tai valstybei asmenys, kurių ištikimybė jai ir patikimumas nekelia jokių abejonių.

Priesaikos instituto pažeidžiamumas ir jo teisiniai padariniai

Konstitucinis Teismas 1999 m. gegužės 11 d. nutarime „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 straipsnio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ konstatavo, kad „Teisinėje sistemoje turi būti įtvirtinta galimybė pašalinti iš pareigų valstybės pareigūnus, ku- rie pažeidžia įstatymus, asmeninius ar politinius interesus iškelia virš visuomenės interesų, savo veiksmais diskredituoja valstybės valdžią. Valdžios atsakomybė visuomenei – teisinės atsakomybės principas, kuris konstituciškai įtvirtinamas nustatant, kad valdžios įstaigos tar- nauja žmonėms“ [24]. Konstitucinis Teismas šiame nutarime pabrėžia, kad apkalta „taikoma specialiai nustatytais pagrindais. Tokie pagrindai paprastai yra priesaikos sulaužymas, Konstitucijos pažeidimas, valstybės išdavimas, taip pat įvairaus sunkumo nusikaltimai“. Vi- siškai aiškiai nustatyta, kad už priesaikos sulaužymą taikomas pareigūno pašalinimas iš pa- reigų arba jo mandato panaikinimas – specifinė konstitucinė sankcija. Šios sankcijos išskir- tinumas yra tas, kad „apkaltos tvarka pritaikyta konstitucinė sankcija yra negrįžtamojo po- būdžio“ [24].

Kita vertus, jei paaiškėja, kad Konstitucijos 74 straipsnyje nurodyti asmenys yra padarę nusikaltimą, jiems gali būti taikoma ne tik ši sankcija, bet ir Lietuvos Respublikos bau- džiamojo kodekso (BK) 44 straipsnyje nustatytas viešųjų teisių būti išrinktam arba paskirtam į valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, įmonių arba nevalstybinių organizacijų renka- mas arba skiriamas pareigas atėmimas nuo 1 iki 5 metų, kuris gali būti skiriamas už nusi- kalstamą veiką, kuri padaryta piktnaudžiaujant viešosiomis teisėmis. Baudžiamosios atsa- komybės už priesaikos sulaužymą BK nenustato. Tačiau jei priesaikos sulaužymas turės nu- sikalstamos veikos, padarytos piktnaudžiaujant viešosiomis teisėmis, požymių, tokiam as- meniui gali būti nustatytas minėtas viešųjų teisių atėmimas (jei tokia sankcija BK straipsnyje nenumatyta) arba teisės dirbti tam tikrą darbą (arba užsiimti tam tikra veikla) atėmimas, jei tokia sankcija BK straipsnyje yra numatyta [11, p. 22–24].

Aukščiausieji valstybės pareigūnai – Lietuvos Respublikos Prezidentas, Seimo nariai, Konstitucinio Teismo, Aukščiausiojo ir Apeliacinio teismo teisėjai – duodami jų einamas pa- reigas atitinkančią priesaiką, išreiškia politinį ir teisinį lojalumą demokratinės valstybės pa- matiniams principams. Jų duotos priesaikos sulaužymo faktas ir pats to fakto nustatymas

susiję su teisiniais padariniais: apkaltos procesu, pašalinimu iš pareigų arba Seimo nario mandato panaikinimu.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 74 straipsnis numato tris pagrindus apkaltai pradėti: šiurkščiai¹ pažeidus Konstituciją, sulaužius duotą priesaiką ir paaiškėjus, kad padarytas nusikaltimas.

Atidžiau pažvelgus ir išanalizavus Lietuvos Respublikos Konstitucijoje numatytus apkaltos pagrindus – „šiurkščiai pažeidus Konstituciją“, „sulaužius priesaiką“ ir „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, gali kilti pagrįstas klausimas, ar šiurkščiai pažeidžiant Konstituciją arba padarant nusikaltimą, nėra sulaužoma priesaika.

2003 m. gruodžio 30 d. Konstitucinio Teismo nutarime konstatuota, kad „Priesaikos sulaužymas kartu yra ir šiurkštus Konstitucijos pažeidimas, o šiurkštus Konstitucijos pažeidimas kartu yra ir priesaikos sulaužymas“ [23].

Jeigu apkaltos procesas vyksta dėl šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo, tai Seimas, remdamasis Lietuvos Respublikos Konstitucijos 105 straipsnio 3 dalies 4 punktu ir Seimo statuto 240 straipsniu, kreipiasi į Konstitucinį Teismą dėl išvados, ar Seimo narių ir valstybės pareigūnų, kuriems pradėta apkaltos byla, konkretūs veiksmai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai. Analogiška teisės norma įtvirtinta ir Konstitucinio Teismo įstatymo 73 straipsnyje [8]. Pažymėtina, kad minėtuose teisės aktuose šios normos nėra suderintos. Pagal galiojančią redakciją Konstitucinis Teismas gali konstatuoti, kad konkretūs pareigūno veiksmai prieštarauja Lietuvos Respublikos Konstitucijai, tačiau tai dar nebus pagrindas pašalinti pareigūną iš pareigų, nes, kaip minėta, vienas iš apkaltos pagrindų yra ne bet koks Konstitucijos pažeidimas, o tik šiurkštus. Be abejonės, Konstitucinis Teismas turėtų pateikti išvadą, ar pareigūno veiksmai šiurkščiai pažeidžia Konstituciją. Tačiau pagal Konstitucijos 107 straipsnio 3 ir 105 straipsnio 3 dalis Konstitucinio Teismo išvados nėra privalomos jų prašiusiam Seimui arba Prezidentui, todėl galima ir tokia teisinė situacija, kai Seimas nepašalina iš pareigų pareigūno, kuriam taikoma apkalta, dėl konkrečių veiksmų, kurie kvalifikuojami kaip šiurkštus Konstitucijos pažeidimas, o kartu ir priesaikos sulaužymas.

Analizuojant kitą apkaltos pagrindą – „paaiškėjus, jog padarytas nusikaltimas“, atsakomybės subjektai apkaltos proceso tvarka Lietuvoje gali būti pašalinami iš pareigų arba atimamas jų mandatas, jei nustatoma, kad jie padarė nusikaltimą. Buvusio Seimo nario Audriaus Butkevičiaus apkaltos pavyzdys parodė, kad ir nuteisus už padarytą nusikaltimą ne visada atimamas nuteistojo mandatas.

Nustatyti pirmąjį ir trečiąjį Konstitucijoje ir Seimo statute numatytą pagrindą inicijuoti apkaltos procesą reikalinga teismo arba Seimo sudarytos specialios tyrimo komisijos išvada. Įtariant šiurkščiu Konstitucijos pažeidimu, reikalinga Konstitucinio teismo išvada, o įtariant nusikaltimo padarymu – kitų Lietuvos teismų sprendimų arba minėtos komisijos išvados.

Priesaikos sulaužymo, kaip savarankiško pagrindo inicijuoti apkaltos procesą, atveju pakanka nustatyti ir išaiškinti visas pažeidimo aplinkybes. Pagal Seimo statutą Seimas gali pradėti parengiamuosius apkaltos proceso veiksmus ir vėliau spręsti atsakomybės subjekto pašalinimą iš pareigų apkaltos proceso tvarka. Pavyzdžiui, jeigu Lietuvos Respublikos Prezidento veiksmai arba tų veiksmų seka silpnina šalies saugumą, nors tai nėra nusikaltimas, arba kitokie jo veiksmai pažeidžia šalies interesus, tuomet galima inicijuoti apkaltos procesą priesaikos sulaužymo pagrindu. Priesaikos sulaužymo atveju nėra numatyta, kokia institucija turėtų pateikti atitinkamą išvadą. Tai reikštų, kad pats Seimas priima politinį sprendimą ir šiuo atveju nereikalaujama nustatyti priesaikos sulaužymo pobūdį.

Atsižvelgiant į tai, kad „šiurkštaus Konstitucijos pažeidimo“ ir „paaiškėjimo, jog padarytas nusikaltimas“ atvejais pagal šių pagrindų apkaltos procesui prasmę sulaužoma prie-

---

¹ Žodis „šiurkštus“ traktuotinas pagal pažeidimo padarymo pobūdį bei laipsnį ir reiškia „grubus, neleistinas, labai didelis“. S. Keinys, J. Klimavičius, J. Paulauskas ir kt. Dabartinės lietuvių kalbos žodynas: IV leidimas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2000. P. 811.

saika, galima teigti, kad priesaikos sulaužymas yra universalesnis pagrindas kitų dviejų pagrindų inicijuoti apkaltos procesą atžvilgiu.

Lietuvoje vyrauja požiūris, kad bet koks įstatymo pažeidimas dar nėra priesaikos sulaužymas ir kartu pagrindas pradėti apkaltos procesą Seime. Žiūrint į formaliąją pusę, priesaikos sulaužymo fakto nustatymas turėtų būti aiškus ir nesudarantis prielaidų interpretuoti. Suprantama, jei dėl bet kurio teisės pažeidimo būtų inicijuojama apkalta, tada kiltų ginčų vertinant padaryto teisės pažeidimo subjektyviąją pusę – nustatant kaltės formą (tyčia ar neatsargumas), jo padarymo pobūdį, laipsnį ir panašiai. Svarstyta, ar nederėtų išskirti priesaikos pažeidimą ir sulaužymą į dvi atskiras kategorijas išsamiai ir aiškiai atribojant kiekvieną pagal teisės pažeidimo rūšis, jo padarymo pobūdį ir laipsnį. Už priesaikos pažeidimą, kitaip nei priesaiką sulaužius, galima būtų taikyti švelnesnio pobūdžio drausminę atsakomybę ir panašiai.

Kai priesaikos instituto naudojimas ir kartu pažeidžiamumas susiejamas vien su procedūrinėmis teisės normomis, t. y. su prisiekimu arba neprisiekimu, priesaikos davimo faktą užtikrinamas šio instituto veiksmingumas. Šiuo atveju viskas labai aišku – tam tikras asmuo neprisiekė arba prisiekė lygtinai, arba nepasirašė priesaikos lapo – priesaikos instituto pažeidimas yra akivaizdus ir nereikalaujantis išsamesnio tyrimo. Kai priesaikos instituto pažeidimas pereina į kokybiškesnį lygmenį, susijusį su paties priesaikos turinio pažeidimu ir galimybe nustatyti priesaikos pažeidimo ar net sulaužymo faktą, aiškiai pastebimas vengimas inicijuoti tokio pobūdžio procesus visose valstybinės veiklos srityse, kuriuose priesaikos institutas naudojamas. Taip mažinama pati priesaikos instituto reikšmė ir šio instituto taikymo veiksmingumas.

Ir Konstitucijoje, ir 2003 m. gruodžio 30 d. Konstitucinio Teismo nutarime paminėta, kad priesaikos yra skirtingos: „pažymėtina, kad išrinkto Respublikos Prezidento priesaika skiriasi nuo Seimo nario, Ministro Pirmininko ir ministrų, Konstitucinio Teismo teisėjų ir kitų teismų teisėjų duodamos priesaikos. Išrinktas Respublikos Prezidentas yra vienintelis Konstitucijoje nurodytas asmuo, prisiekiantis ypatingam subjektui, kuriam priklauso suverenitetas – išrinktas Respublikos Prezidentas prisiekia tautai“. „Nors atstovavimo tautai ir atstovavimo Lietuvos valstybei negalima priešpriešinti, tačiau atstovavimas tautai ir atstovavimas Lietuvos valstybei nėra tapačios kategorijos, kiekviena iš jų turi tik jai būdingą teisinį turinį“ [23]. Tautos atstovas atstovauja tautai, Prezidentas yra valstybės vadovas ir atstovauja Lietuvos valstybei. Iš šio išaiškinimo išplaukia tai, kad kiekvieno pareigūno priesaikos teisinis turinys atspindi tik pareigūnui būdingas funkcijas ir sukelia tik tam pareigūnui nustatomus atitinkamus teisinius padarinius tą priesaiką sulaužius. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir kitus įstatymus politikų, pareigūnų, valstybės tarnautojų ir kitų asmenų teisinis statusas skiriasi. Priesaika suponuoja konkrečias atsakomybės formas: drausminę, baudžiamąją, administracinę, civilinę arba konstitucinę, išplaukiančias iš prisiekusiojo teisinio statuso.

Atsakomybės už priesaikos sulaužymą formos nustatymas turėtų būti siejamas su įstatymo, reguliuojančio atitinkamus santykius, pažeidimu. Darant tiesioginę analogiją pagal minėtą Konstitucinio Teismo nutarimą, galima teigti, kad šturkštus tarnybinis nusižengimas arba šturkštus įstatymo pažeidimas yra ir priesaikos sulaužymas.

Tada būtų įmanoma valstybės tarnautojus bausti už priesaikos sulaužymą pagal neseniai priimtą Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 9, 14, 15, 16, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymą, kuriame 29 straipsnio 5 ir 6 dalyse apibrėžtas šturkštus tarnybinis nusižengimas ir šturkštus pažeidimas: „Šturkštus tarnybinis nusižengimas – tai nusižengimas, kuriuo šturkščiai pažeidžiamos valstybės tarnybos bei kitų valstybės tarnautojo veiklą reglamentuojančių įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nuostatos arba kitaip šturkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar valstybės tarnautojo veiklos etikos principams. Šturkščiu pažeidimu laikoma: 1) valstybės tarnautojo elgesys, diskredituojantis valstybės tarnybą, žeminantis žmogaus orumą, arba kiti veiksmai, tiesiogiai pažeidžiantys žmonių konstitucines teises; 2) valstybės, tarnybos arba komercinės paslapties atskleidimas; 3) korupcinio pobūdžio nusikalstamos veikos požymių turinti veika, nors už šią

veiką valstybės tarnautojas nebuvo traukiamas baudžiamojon arba administracinėn atsakomybėn; 4) piktnaudžiavimas tarnyba bei Viešųjų ir privačių interesų derinimo valstybinėje tarnyboje įstatymo reikalavimų pažeidimas; 5) dalyvavimas su valstybės tarnyba nesuderinamoje veikloje; 6) nebuvimas tarnyboje (darbe) vieną arba daugiau darbo dienų be pateisinamos priežasties; 7) buvimas tarnybos (darbo) metu neblaiviam arba apsvaigusiam nuo narkotinių arba toksinių medžiagų, jei valstybės tarnautojo elgesys įžeidžia žmogaus orumą arba diskredituoja valstybės ir savivaldybės institucijos ir įstaigos autoritetą; 8) kiti nusižengimai, kuriais šiurkščiai nusižengiama valstybės tarnautojo pareigoms ar valstybės tarnautojo etikos principams“ [9]. Deja, jie (išskyrus statutinius) priesaikos neduoda. Priesaikos sulaužymas turi būti traktuotinas kaip nepriekaištingos reputacijos stoka, kuri būtų kliūtis kandidatuoti į politiko arba kitas priesaikos reikalaujančias pareigas, taip būtų sustiprintas priesaikos instituto veiksmingumas. Naujai rengiamuose Politikų ir Tarnautojų elgesio kodeksų projektuose būtų tikslinga tarpusavyje susieti priesaikos sulaužymo ir nepriekaištingos reputacijos kategorijas, taip užtikrinant abiejų veiksmingumą.

Dar vienas pavyzdys yra Lietuvos Respublikos asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios TSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 6, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas, kurio 8 straipsnio papildyme bandoma detalizuoti, kas laikoma Respublikos Prezidento, Seimo arba savivaldybės tarybos nario, Vyriausybės nario, teisėjo arba prokuroro arba į juos kandidatuojančių asmenų priesaikos sulaužymu: „Šių asmenų neprisipažinimas slapta bendradarbiavus su buvusios SSRS slaptosiomis tarnybomis ar žinomai melagingų žinių pateikimas apie save, kitus asmenis ir specialiųjų tarnybų veiklą arba tokios informacijos nuslėpimas, turimų dokumentų ar daiktų, susijusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, neperdavimas šio įstatymo nustatyta tvarka reiškia priesaikos sulaužymą, pareigūno vardo pažeminimą“ [10].

Tokie įstatymų pakeitimai ne tik detalizuoja gana abstraktaus pobūdžio įstatymo formuluotes, bet ir sustiprina įstatymų veiksmingumą sudarydami sąlygas veiksmingai taikyti imperatyvaus pobūdžio normas.

Kadangi absoliuti dauguma priesaikos institutą reglamentuojančių teisės normų turi imperatyvų pobūdį, jų taikymo efektyvumą galima užtikrinti tik aiškiai reglamentavus priesaikos pažeidimo (sulaužymo) fakto nustatymo mechanizmą, patį priesaikos pažeidimo (sulaužymo) turinį bei atsakomybės formas už priesaikos pažeidimą (sulaužymą).

Išvados

1. Priesaikos instituto tradicijų perėmimas ir vakarų teisės tradicijos diegimas naujaušiuose Lietuvos teisės aktuose (Baudžiamojo ir Civilinio proceso kodeksuose) įrodo, kad priesaika – gana reikšmingas ir efektyvus šiuolaikinių visuomeninių santykių sutvarkymo (suguliovimo) elementas arba įrankis.

2. Aukščiausieji valstybės pareigūnai yra lojalūs savo valstybei, kai jų ištikimybė jai ir patikimumas nekelia jokių abejonių, todėl negali būti susiję priesaika arba pasižadėjimu su užsienio valstybe (būti užsienio valstybės piliečiais). Asmenys, pretenduojantys būti išrinkti arba paskirti į aukščiausias valstybės institucijas, turi užsienio valstybių, su kuriomis yra susiję priesaika arba pasižadėjimu (kurių piliečiais yra), nustatyta tvarka atsakyti užsienio valstybės priesaikos arba pasižadėjimo (pilietybės).

3. Priesaikos sulaužymas apima kitus du pagrindus apkaltos procesui inicijuoti: 1) šiurkštų Konstitucijos pažeidimą, 2) paaiškėjimą, kad padarytas nusikaltimas. Todėl priesaikos sulaužymas yra universalesnis reiškinys ir bendresnis pagrindas apkaltos procesui inicijuoti.

4. Priesaikos instituto reguliovimo spragos Lietuvos teisės aktuose suponuoja šio instituto nevisavertį veiksmingumą.

5. Priesaikos instituto išskaidymas pagal pažeidimo pobūdį ir lygį į dvi kategorijas – priesaikos pažeidimą ir priesaikos sulaužymą – bei susiejimas su nepriekaištingos reputacijos reikalavimu lemtų veiksmingesnį atsakomybės už šio instituto pažeidimą taikymą.

6. Priesaikos institutą reglamentuojančių teisės normų imperatyvumas gali būti užtikrintas detalizavus priesaikos pažeidimo nustatymo mechanizmą, priesaikos sulaužymo ir atsakomybės už priesaikos sulaužymą turinį.

7. Siekiant stiprinti valstybinį ir vietos savivaldos valdymą, jų atstovų atsakomybę už priimamus sprendimus ir jų įgyvendinimą, atitinkamuose įstatymuose reikėtų įtvirtinti priesaikos institutą visiems valstybės tarnautojams ir teisėjams, apskričių viršininkams, savivaldybių tarybų nariams, merams, savivaldybės administracijos direktoriams, taip pat viešųjų įstaigų, kurioms yra perduotos valstybės funkcijos, darbuotojams.

LITERATŪRA

Konstitucija ir įstatymai

1. **Lietuvos Respublikos** Konstitucija. 1992 m. – Vilnius, 1996.
2. **Lietuvos Respublikos** Seimo nario priesaikos įstatymas // Žinios. 1992. Nr. 32–978.
3. **Lietuvos Respublikos** Prezidento įstatymas // Žinios. 1993. Nr. 5–89.
4. **Lietuvos Respublikos** Seimo statusas // Žinios. 1994. Nr. 15–249.
5. **Lietuvos Respublikos** valstybės kontrolieriaus priesaikos įstatymas // Žinios. 1993. Nr. 3–53.
6. **Lietuvos Respublikos** Seimo rinkimų įstatymas // Žinios. 1992. Nr. 22–635.
7. **Lietuvos Respublikos** savivaldybių tarybų rinkimų įstatymas // Žinios. 1994. Nr. 53–996.
8. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo įstatymas // Žinios. 1993. Nr. 6–120.
9. **Lietuvos Respublikos** valstybės tarnybos įstatymo 2, 4, 9, 14, 15, 16, 29, 30 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Žinios. 2003. Nr. 73–3358.
10. **Lietuvos Respublikos** asmenų, slapta bendradarbiavusių su buvusios SSRS specialiosiomis tarnybomis, registracijos, prisipažinimo, įskaitos ir prisipažinusiųjų apsaugos įstatymo 6, 8 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas // Žinios. 2000. Nr. 52–1485.
11. **Lietuvos Respublikos** baudžiamasis kodeksas. – Vilnius, 2002.

Kiti norminiai aktai

12. **Lietuvos Respublikos** Vyriausybės 2000 m. sausio 12 d. nutarimas Nr. 32 „Dėl Lietuvos šaulių sąjungos statuto patvirtinimo“ // Žinios. 2000. Nr. 5–147.
13. **Lietuvos Respublikos** vyriausiosios rinkimų komisijos 1997 m. spalio 5 d. sprendimas Nr. 231 „Dėl atsisakymo išduoti rinkėjų parašų rinkimo lapus Valdui Adamkui“. http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=44160&Condition2=priesaik* [prisijungimo laikas: 2003–07–21].
14. **Lietuvos Respublikos** Seimo valdybos 2004 m. sausio 19 d. sprendimas Nr. 1926 „Dėl darbo grupės sudarymo“ // <http://www3.lrs.lt/cgi-bin/preps2?Condition1=225745&Condition2=> [prisijungimo laikas: 2004–02–22].

Kita literatūra

15. **Lietuviškoji** tarybinė enciklopedija. – Vilnius, 1982. T. 9.
16. **Kepler T. S., Knox J., May H. G. ir kt.** / red. G. A. Buttrick. The interpreter's dictionary of the Bible. – New York, 1976. T. 3.
17. **Žemaitis V.** Etika: aforizmų žodynas. – Vilnius, 2000.
18. **Šaulauskienė A.** Atnaujinta Hipokrato priesaika. Hipokratas vėl su mumis. – Kaunas, 1997.
19. **Balzakas H.** Napoleonas. Mintys ir maksimos. – Kaunas, 2001.
20. **Dambrauskienė G., Davulis T., Nekrošius I. ir kt.** / red. K. Jovaišas. Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 1 dalis. – Vilnius, 2000.
21. **Jovaišas K.** Lietuvos Respublikos Konstitucijos komentaras. 2 dalis. – Vilnius, 2002.

Teismų praktika

22. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo 1998–11–11 nutarimas „Dėl reikalavimo kandidatams į Seimo narius ar į savivaldybių tarybų narius, turintiems užsienio valstybės pilietybę, atsisakyti kitos valstybės piliečio priesaikos“ // http://www.lrkt.lt/doc_links/pagr.htm [prisijungimo laikas: 2003–07–21].
23. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo 2003–12–30 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Prezidento 2003 m. balandžio 11 d. dekreto Nr. 40 „Dėl Lietuvos Respublikos pilietybės suteikimo išimties tvarka“ ta apimtimi, kuria nustatyta, kad Lietuvos Respublikos pilietybė išimties tvarka suteikiama Jurij Borisov, atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos Pilietybės įstatymo 16 straipsnio 1 daliai“ // Žinios. 2003. Nr. 124–5643.
24. **Lietuvos Respublikos** Konstitucinio Teismo 1999–05–11 nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Seimo statuto 259 str. atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai“// http://www.lrkt.lt/doc_links/pagr.htm [prisijungimo laikas: 2003–09–09].

Kiti šaltiniai

25. **Keskel K.** The Oath of Office: A historical guide to moral leadership. Aerospace Power Journal, Winter 2002.
26. **Scherner–Kim. K.** The Role of the Oath of Renunciation // The Georgetown Law Journal. 1999. No. 88.
27. **Lietuvos Respublikos** Seimo Informacijos analizės skyrius. Valstybės pareigūno priesaika, atsakomybė ir pašalinimas iš posto, 2004–01–23. – Vilnius, 2004.
28. **The Oath** by Hippocrates // <http://classics.mit.edu/Hippocrates/hippooath.html> [prisijungimo laikas: 2003–07–18]. Hippocratic Oath – Classical Version // http://www.pbs.org/wgbh/nova/doctors/oath_classical.html [prisijungimo laikas: 2003–07–18].
29. **Присяга** граждан Херсонеса // <http://www.chersonesos.org/rus/Museum/museum.coll.ep.3.htm> [prisijungimo laikas: 2003–09–09].
30. The Tennis Court Oath. 20, June 1789 // <http://campus.northpark.edu/history/WebChron/WestEurope/TennisCourt.html>[prisijungimo laikas: 2003–09–09].

Oath Institution and Problems of its Implementation

Doctoral Candidate Audrius Skaistys

Law University of Lithuania

Keywords: *Oath Institution, Branches of Law, Constitution, Institution of the Impeachment, Social Efficiency.*

SUMMARY

The present article is a brief review of the origin, purpose, form and meaning development of the oath; as well as an attempt to reveal the concept of the oath in legal acts of Lithuania and the meaning of the oath in modern society, the historical, ethical and legal aspects of the oath, the social effectiveness and vulnerability of Oath Institution as well as its legal consequences. Taking into account that the subject under analysis is rather extensive the present paper will attempt to cover only several spheres in which the Oath Institution acquires considerable significance. That ought to allow revealing the purpose of the above mentioned Institution. In the article the aspects of oath giving and oath breaking are analyzed by the nation representatives and officials (MPs, the President, etc.). Oath breaking by above mentioned officials serves as the basis for the initiation of the accusatorial procedure (impeachment) of such persons.

The article has tried to give answers to what kind of nature is prevailing in the Oath concept, mainly, whether it is imperative or dispositive; and accordingly, to determine the nature of legal responsibility for the oath breaking. Such analysis of the Oath Institution will enable to identify its purpose and meaning comprehension in Lithuania. That could be the basis concentrating attempts to legally establish the present Institution; and which might provide further preconditions to strengthen and to prove the efficiency of its application in the law of Lithuania.

The significance of oath giving to the country by the high officers of the state as well as the legal comprehension of the purpose of the Oath Institution is presented in the article. It has also tried to determine the nature of the present Institution.

